

Spółeczna odpowiedzialność organizacji. Polityczna poprawność czy obywatelska postawa?

pod redakcją
Zdzisława Pizsa
Magdaleny Rojek-Nowosielskiej

Recenzenci: Robert Rauziński, Adam Karol Szalkowski, Agata Zagórowska,
Zofia Zymonik

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Comp-rajt

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695- 163-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
-------------	----

Część 1. Współczesne wyzwania i dylematy rozwoju społecznej odpowiedzialności organizacji

---

Halina Zboroń: Dyskurs o społecznej odpowiedzialności ekonomistów (z kryzysem w tle)	15
Magdalena Rojek-Nowosielska: Modelowe ujęcie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw	30
Tomasz Brzowski: Ciągłe doskonalenie zintegrowanych systemów zarządzania w aspekcie społecznej odpowiedzialności	40
Piotr Rogala: Obywatel jak metafora organizacji społecznie odpowiedzialnej	48
Adrian Pyszka: Wykorzystanie sprzeczności w firmach do budowy dynamicznego modelu CSR	54
Katarzyna Bachnik: Kulturowo-etyczny wymiar społecznej odpowiedzialności biznesu	66
Kazimierz Banasiewicz: Zależność przejawów odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstwa od fazy cyklu życia organizacji	75
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn: Innowacyjność i ryzyko w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu	84

Część 2. Społeczna odpowiedzialność organizacji w wybranych aspektach polityki społecznej

---

Zdzisław Pisz: Polityka społeczna w przedsiębiorstwach i społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw w Polsce w okresie przekształceń systemowych	93
Janusz Reichel: Społeczna odpowiedzialność organizacji z różnych sektorów	104
Mirosław Grewiński: Związki wielosektorowej polityki społecznej z koncepcją społecznie odpowiedzialnego biznesu	111
Stanisław Kamiński: Partnerstwo publiczno-prywatne jako forma relacji międzysektorowych	119
Andrzej Sztando: Niedostatki społecznej odpowiedzialności władz gmin w planowaniu strategicznym rozwoju lokalnego	128
Joanna Szczepaniak: O idei społecznej odpowiedzialności rodziny jako podmiotu polityki społecznej – kilka refleksji i uwag	139

Część 3. Społeczna odpowiedzialność biznesu w opiniach i praktyce przedsiębiorstw w Polsce

---

Ewa Stawicka: Subiektywna ocena koncepcji społecznej odpowiedzialności w opinii przyszłych przedsiębiorców	159
Joanna Krasodomska: Społeczna odpowiedzialność w praktyce polskich przedsiębiorstw i kształceniu studentów	166
Paweł Chlipała: Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw w Polsce – wyniki analizy kampanii CSR	177
Anna Szcześniak: „Przedsiębiorstwa <i>Fair Play</i> ” – praktyczny wymiar społecznej odpowiedzialności biznesu	185
Janusz Kroik, Jan Skonieczny: Budowanie wspólnoty na rzecz społecznie odpowiedzialnego przedsiębiorstwa	193

Część 4. Dobre i złe praktyki z zakresu społecznej odpowiedzialności organizacji

---

Katarzyna Lorecka, Jacek Murawski, Marek Kosycarz: Wolontariat pracowniczy jako innowacyjny instrument polityki motywacyjnej przedsiębiorstwa na przykładzie Microsoft sp. z o.o.	209
Magdalena Kaźmierczak: Społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR) – czynnik rozwoju kapitału ludzkiego organizacji	225
Ewa Beck-Krala, Katarzyna Klimkiewicz: W kierunku kształtowania świadomej polityki społecznej odpowiedzialności uczelni wyższych	234
Anna Brdulak: Zróżnicowane poziomy zaangażowania dobrych i złych praktyk w wybranych firmach	248
Maria Roszkowska-Śliż: Społeczna odpowiedzialność mediów. Analiza przypadków	257
Ewa Głuszek: Skuteczność inicjatyw z zakresu CSR jako strategii zabezpieczenia reputacji przedsiębiorstwa na wypadek kryzysu	271
Paweł Żuraw: Społeczna odpowiedzialność ośrodków szkolenia kierowców w świetle norm prawnych regulujących organizację branży szkoleniowej	286
Dorota Teneta-Skwiercz: Filantropia korporacyjna – istota, formy i motywy dobroczynności przedsiębiorstwa	297

Część 5. Rola interesariuszy w kształtowaniu polityki społecznej odpowiedzialności organizacji

---

Elżbieta Kolasińska: Interesariusze a społeczna odpowiedzialność organizacji ...	309
Adriana Paliwoda-Matiolańska: Konsumeryzm a społeczna odpowiedzialność biznesu	314

Małgorzata Koszewska: Rola konsumentów w rozwoju społecznej odpowiedzialności w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem rynku tekstylno-odzieżowego	327
Agata Pierścieniak: Postawy młodych pracowników wobec społecznej odpowiedzialności biznesu	335

Część 6. Standardy, raportowanie i ocena społecznej odpowiedzialności organizacji

---

Grażyna Aniszewska: Społeczna odpowiedzialność organizacji według 100 największych firm Europy Środkowo-Wschodniej	347
Piotr Wójcik: Dyfuzja standardów odpowiedzialności społecznej w sieciach przedsiębiorstw w Polsce	357
Zbigniew Antczak: CSR w perspektywie menedżerów oraz konsumentów (wyniki badań)	367
Tomasz Brzozowski: Raportowanie odpowiedzialności przedsiębiorstw – współczesne tendencje i problemy badawcze	377
Grzegorz Zasuwa: Stopień wykorzystania wytycznych GRI w raportach społecznych europejskich przedsiębiorstw	385
Agata Rudnicka: Rola społecznej odpowiedzialności w zarządzaniu ryzykiem	396
Renata Koneczna, Łukasz Lelek: Ekologiczna ocena przedsiębiorstw sektora motoryzacyjnego – zastosowanie metody LCA	404
Magdalena Stefańska: CSR a wartość przedsiębiorstwa	415

Summaries

Part 1. Today's challenges and dilemmas of Corporate Social Responsibility development

---

Halina Zboroń: Discussions on academic responsibility of economists	29
Magdalena Rojek-Nowosielska: Model approach of Corporate Social Responsibility	39
Tomasz Brzozowski: Continuous improvement of integrated management systems in the area of corporate responsibility	47
Piotr Rogala: A citizen as a metaphor of socially responsible organization ..	53
Adrian Pyszka: The use of contradiction in the companies to build a dynamic model of CSR strategy	65
Katarzyna Bachnik: Corporate Social Responsibility from ethical and cultural perspective	74

Kazimierz Banasiewicz: Correlation between the aspects of Corporate Social Responsibility and organizational life cycle	83
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn: Innovation and risk in the area of Corporate Social Responsibility	90

Part 2. Corporate Social Responsibility in some aspects of social policy

---

Zdzisław Pisz: Social policy in enterprises and corporate social responsibility in the period of system transition in Poland	103
Janusz Reichel: Social responsibility of organisations from different sectors	110
Mirosław Grewiński: Relations between multisectoral social policy and the concept of corporate social responsibility	118
Stanisław Kamiński: Public-private partnership as a form of intersectoral relations	127
Andrzej Sztando: Social responsibility deficiencies of local authorities in local development strategic planning	138
Joanna Szczepaniak: About the idea of social responsibility of family as an entity of social policy – some reflections	156

Part 3. Corporate Social Responsibility in opinions and practice in Poland

---

Ewa Stawicka: Subjective assessment of Corporate Social Responsibility in future entrepreneurs' opinion	165
Joanna Krasodomska: Corporate Social Responsibility in the operations of Polish enterprises and in students' education	176
Paweł Chlipała: Corporate Social Responsibility in Poland – results of CSR campaign analysis	184
Anna Szcześniak: “Fair play businesses” – Corporate Social Responsibility in practice	192
Janusz Kroik, Jan Skonieczny: Building the coalition for Corporate Social Responsibility	206

Part 4. Good and bad practice of Corporate Social Responsibility

---

Katarzyna Lorecka, Jacek Murawski, Marek Kosycarz: Employee volunteering as an innovative instrument of corporate employee motivation policy on the example of Microsoft Ltd. company	224
Magdalena Kaźmierczak: Corporate Social Responsibility (CSR) – the factor of human capital development in the organization	233

Ewa Beck-Krala, Katarzyna Klimkiewicz: Towards aware policy of social responsibility in higher education	247
Anna Brdulak: Diversified levels of advancement of good and bad practices on the example of chosen companies	256
Maria Roszkowska-Śliż: Media and their social responsibility. Case studies analysis	270
Ewa Gluszek: Effectiveness of CSR initiatives as a strategy of corporate reputation insurance during crisis	285
Paweł Żuraw: Social responsibility of drivers' education centers in the light of legal norms regulating the education trade organization	296
Dorota Teneta-Skwiercz: Corporate philanthropy – its essence, forms and reasons of enterprises' charity	305

Part 5. The role of stakeholders in shaping the policy of Corporate Social Responsibility

---

Elżbieta Kolasińska: Stakeholders and the organization's social responsibility	313
Adriana Paliwoda-Matiolańska: Consumerism and Corporate Social Responsibility	326
Małgorzata Koszewska: Consumers' role in the development of corporate social responsibility in Poland, particularly regarding the market for textiles and clothing	334
Agata Pierścieniak: Young workers' attitude towards Corporate Social Responsibility	344

Part 6. Standards, reporting and assessment of Corporate Social Responsibility

---

Grażyna Aniszewska: Corporate Social Responsibility according to 100 largest companies of Central and Eastern Europe	356
Piotr Wójcik: Diffusion of the Corporate Social Responsibility standards in industrial networks in Poland	366
Zbigniew Antczak: Corporate Social Responsibility in the perspective of managers and consumers (the results of a survey)	375
Tomasz Brzozowski: Continuous improvement of integrated management systems in the area of corporate responsibility	384
Grzegorz Zasuwa: The degree of application of the GRI guidelines in European companies' reports on Corporate Social Responsibility	395

Agata Rudnicka: The role of Corporate Social Responsibility in risk management	403
Renata Koneczna, Łukasz Lelek: Environmental assessment of automotive enterprises – application of LCA method	414
Magdalena Stefańska: CSR and corporate value	425

Agata Pierścieniak

Uniwersytet Rzeszowski

POSTAWY MŁODYCH PRACOWNIKÓW WOBEC SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI BIZNESU

Streszczenie: Odpowiedzialność może być rozumiana jako postawa człowieka, której efektem są działania podejmowane w imię tej odpowiedzialności. Koncepcja odpowiedzialnego biznesu staje się kluczowym tematem w polityce gospodarczej UE i powinna być realizowana nie tylko w biznesie. Do tego potrzebna jest m.in. promocja tego zagadnienia oraz edukacja skierowana na podniesienie poziomu wiedzy, świadomości oraz pobudzenia do działania. Celem artykułu jest rozpoznanie postawy pracowników wobec zagadnień społecznej odpowiedzialności biznesu oraz próba jej oceny w kontekście gotowości do działania. Badania przeprowadzono na Podkarpaciu wśród obecnych i przyszłych pracowników firm.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność biznesu, postawy wobec CSR, miernik postawy.

1. Wstęp

XXI wiek to czas rozwoju technologii, wiedzy, globalizacji, ale też czas rozwoju zagrożeń ekonomicznych (kryzysy gospodarcze), ekologicznych (zmiany klimatyczne) oraz społecznych (wzrost bezrobocia, ubóstwa). Współczesne przedsiębiorstwa coraz częściej stają przed koniecznością podjęcia działań ograniczających negatywny wpływ swojej działalności, ale także starają się aktywnie uczestniczyć w życiu publicznym, podejmując akcje (takie jak: działania filantropijne, wspieranie społecznych czy ekologicznych inicjatyw, uczciwa konkurencja), które w przyszłości mogą zapobiegać lub ograniczać współczesne zagrożenia. Przedsięwzięcia te inicjowane są przez pracowników lub interesariuszy, którzy mają potrzebę działania w imieniu i na rzecz równoważonego rozwoju – „procesu mającego na celu zaspokojenie celów/potrzeb rozwojowych obecnego pokolenia w sposób umożliwiający realizację tych samych dążeń następnym pokoleniom”¹.

---

¹ *International Organization for Standardization*, ISO 26000. Guidance on social responsibility 1 ed., 2010.

W świetle niniejszych rozważań, przyjmując, że CRS to filozofia i element strategii każdego przedsiębiorstwa oraz idea, która powinna być realizowana przez każdą organizację, warto się zastanowić, czy pracownicy – ludzie realizujący na co dzień zadania w organizacjach – są gotowi do podejmowania działań odpowiedzialnych społecznie.

Celem artykułu jest próba rozpoznania postawy pracowników wobec zagadnień społecznej odpowiedzialności biznesu oraz jej pomiar i ocena w kontekście gotowości do działania. Główne problemy badawcze koncentrują się wokół pytań: Czy postawę można zmierzyć? Jaki jest poziom postawy wobec CSR wśród młodych pracowników, zwłaszcza tych, którzy kontynuują proces kształcenia i są nastawieni na pozyskanie nowej wiedzy? Jak respondenci rozumieją pojęcie „społeczna odpowiedzialność biznesu”?

W artykule jako główne narzędzie badawcze wykorzystano skale i modele postaw. Wiąże się to z próbą obiektywnego, ilościowego pomiaru poziomu postawy – wyznaczeniem miary (przypisania wartości).

Aby scharakteryzować cechy postawy wobec społecznej odpowiedzialności biznesu, wykorzystano skalę dyferencjału semantycznego, którą stworzyli Osgood, Suci i Tannenbaum jako narzędzie do pomiaru konotacyjnych znaczeń, stereotypów społecznych i zjawiska synestezji². Według tej techniki każde badane pojęcie można określić w wielowymiarowej przestrzeni semantycznej³. Cała skala została wyrażona w postaci zestawu dwubiegunowych skal szacunkowych siedmioelementowych, na których końcu znajdują się kategorie odpowiedzi. W celu określenia profilu polaryzacji pojęcia „społeczna odpowiedzialność biznesu” przyjęto 15 par opozycyjnych terminów opisujących badany obiekt, starając się zwrócić uwagę na odczucia respondenta związane z cechami, strukturą oraz zakresem idei CSR.

Uwzględniając cel artykułu, próbę respondentów dobrano w sposób celowy, jako kryterium przyjmując status studenta ostatniego roku studiów lub słuchacza studiów podyplomowych. Dla porównania badania przeprowadzono na trzech wydziałach Uniwersytetu Rzeszowskiego: Wydziale Ekonomii, gdzie respondenci to pracownicy lub przyszli pracownicy zatrudnieni na stanowiskach administracyjnych, na Wydziale Medycznym, reprezentującym branżę związane z szeroko pojętym zdrowiem, oraz na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym, gdzie studiuje pracownicy z branży technicznej. W badaniu przeprowadzonym w okresie od marca do kwietnia 2011 r. wzięło udział 138 respondentów.

---

² Synestezja: w psychologii stan lub zdolność, w której doświadczenia jednego zmysłu (np. wzroku) wywołują również doświadczenia charakterystyczne dla innych zmysłów, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Synestezja>.

³ J. Czapiński, *Dyferencjał semantyczny*, [w:] L. Wołoszynowa (red.), *Materiały do nauczania psychologii*, t. III, seria 3, PWN, Warszawa 1978, s. 257, za: A. Sagan, *Badania marketingowe, podstawowe kierunki*, Wydawnictwo AE, Kraków 2004, s. 83.

2. Definicje podstawowych pojęć

2.1. CSR – definicja społecznej odpowiedzialności biznesu

Koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu, od wielu lat obecna w Europie, w polityce UE zaistniała w roku 2001, kiedy to 18 lipca opublikowano Zieloną Księgą Komisji Europejskiej na temat CSR (Green Paper: Promoting Framework for Corporate Social Responsibility), w której zdefiniowano pojęcie **społecznej odpowiedzialności biznesu jako koncepcję, według której firmy dobrowolnie prowadzą strategie uwzględniające interesy społeczne i ochronę środowiska, a także relacje z interesariuszami**⁴.

Sama definicja CSR nie jest jednoznaczna i doczekała się wielu interpretacji. Różnorodność ujęcia CSR analizuje w jednej z prac Aleksander Dalhsrud, zestawiając ze sobą 37 definicji społecznej odpowiedzialności biznesu⁵. Jego analiza wyłania cechy wspólne dla poszczególnych definicji. Okazuje się, że większość z nich ujmuje następujące elementy: aspekt środowiskowy, społeczny i ekonomiczny, potrzebę angażowania interesariuszy⁶.

Zielona Księga (Green Paper) prezentuje nie tylko samą koncepcję CSR, ale również wiele innych aspektów rozpatrywanych w dwóch wymiarach: wewnętrznym i zewnętrznym. Na wymiar wewnętrzny składają się zarówno zarządzanie zasobami ludzkimi, bezpieczeństwo i higiena pracy, umiejętność dostosowania się do zmian, jak i zarządzanie ochroną środowiska. Wymiar zewnętrzny Zielonej Księgi odnosi się natomiast do społeczności lokalnej, która określa zasady współdziałania partnerów biznesowych, jakimi są klienci oraz dostawcy. W jego ramach poruszone zostały również kwestie praw człowieka oraz światowych problemów środowiska. Akcentuje również rolę CSR jako filozofii, idei, która powinna być integralną częścią procesu zarządzania, wymagającą nowych metod i technik zarządzania oraz edukacji kadry zarządzającej i wszystkich pracowników, gdyż ta koncepcja powinna być realizowana nie tylko przez wielkie korporacje, ale także przez małe i średnie przedsiębiorstwa⁷.

Innymi słowy, społeczna odpowiedzialność biznesu to efektywna strategia zarządzania, która poprzez prowadzenie dialogu społecznego na poziomie lokalnym przyczynia się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw na poziomie globalnym i jednocześnie do kształtowania warunków dla zrównoważonego rozwoju społecznego i ekonomicznego⁸.

⁴ <http://www.pozytek.gov.pl/Spoleczna,odpowiedzialnosc,biznesu,464.html> (10.04.2011).

⁵ A. Dalhsrud, *How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definitions*, Corporate Social Responsibility and Environmental Management, January/February 2008, Vol. 15, s. 1-13.

⁶ *Analiza instytucjonalnych modeli promocji CSR w wybranych krajach*, http://www.csinfo.org/images/stories/Publikacje2011/analiza_instytucjonalna_csr_25.02.2011.pdf (2011).

⁷ <http://www.csinfo.org/pl/wiadomosci/artykuly/1687-zielona-ksiga-ue-punktem-zwrotnym-w-rozwoju-csr> (02.2011).

⁸ <http://www.pozytek.gov.pl/Spoleczna,odpowiedzialnosc,biznesu,464.html> (luty 2011).

CSR jest dobrowolną praktyką i stanowi odpowiedź biznesu na wyzwania związane ze zrównoważonym rozwojem⁹. Stosowanie praktyk CSR wymaga świadomości i odpowiedniej postawy ludzi zarówno w organizacji, jak i w otoczeniu. Budowanie świadomości i kształtowanie postaw realizowane jest m.in. poprzez edukację, obserwacje otoczenia oraz własne doświadczenia.

2.2. Identyfikacja składników postawy wobec CSR i próba ich kwantyfikacji

Postawa to według definicji¹⁰ składniki osobowości wyrażające się w skłonności do zachowywania się w określony, stereotypowy sposób wobec określonych osób, sytuacji, problemów, także w specyficznej ich ocenie.

Badanie postawy nie jest proste, ale w badaniach konsumentów wypracowano szereg bardziej lub mniej sformalizowanych modeli¹¹. Proces kształtowania się postaw na podstawie budowanych przez konsumentów przekonań opisuje *model struktur poznawczych*. O postawie decyduje tutaj przekonanie o cechach produktu oraz emocjonalna ocena ważności lub zasadności tych cech w produkcji. Najbardziej znany w poznawczym nurcie jest model Fishbeina. W jego założeniach podkreśla się, że podstawą zrozumienia tworzenia postawy jest proces integracji informacji, w ramach którego utrwalone przekonania są przekształcane w postawę. Postawy są wyuczone przez interpretację i integrację informacji o danym przedmiocie, a przekształcenie ich we względnie trwałą postawę polega na dodaniu elementu ich wartościowania przez jednostkę¹².

W badaniach postaw i zachowań często wykorzystuje się teorię trzech komponentów, według której postawy uzewnętrzniają się poprzez¹³: afekty (emocje i motywacje), stan wiedzy oraz zachowanie.

W przypadku postaw jednostki wobec społecznej odpowiedzialności biznesu należy zauważyć pewne podobieństwo do postaw konsumenckich. Przejawia się ono w podobnej strukturze postawy, przy czym afekty – emocje i motywacje zastępuje świadomość¹⁴ – regulator zachowania, stan wiedzy to zasób i percepcja informacji na temat CSR, a zachowanie to zdolność do działania, realizowania strategii.

---

⁹ R. Steurer, *The Role of Governments in Corporate Social Responsibility: Characterising Public Policies on CSR in Europe*, „Policy Sciences” 2010, Vol. 43 (2009), No. 1, s. 49-72; P. Lacy, T. Cooper, R. Hayward, L. Neuberger., *A New Era of Sustainability. CEO Reflection on Progress to Date, Challenges Ahead and the Impact of the Journey toward a Sustainable Economy*, UN Global Compact-Accenture CEO Study, 2010.

¹⁰ <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3960882> (marzec 2011).

¹¹ A. Sagan, wyd. cyt., s. 111-113.

¹² Tamże, s. 114.

¹³ K. Łopacińska-Mazurek, *Badania marketingowe*, Wydawnictwo AE, Wrocław 1996, s. 152.

¹⁴ Świadomość to najwyższy poziom regulacji zachowania człowieka; specyficznie wewnętrzną zdolność bezpośredniego poznania otoczenia, własnej osoby i relacji z otoczeniem, przebiegająca na trzech poziomach: percepcyjnym, pojęciowo-werbalnym i samoświadomościowym, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3984376> (marzec 2011).

Identyfikacja poszczególnych elementów postawy pozwala na ich wyodrębnienie. Wskazane elementy są cechami, które niełatwo poddadzą się operacjonalizacji. Bazując na formule matematycznej Fishbeina¹⁵ i stosując analogię do przedstawionego powyżej opisu postawy wobec CSR, zaproponowano następującą formułę matematyczną:

$$A = \sum_{i=1}^n e_i,$$

gdzie: A – postawa wobec CSR,

n – liczba składników/elementów zidentyfikowanych w ramach postawy,

e_i – ocena wartościująca daną cechę według przyjętej skali szacunkowej, np. skali siedmiopunktowej.

Zaproponowany miernik ma charakter względny, pozwala na porównanie postaw różnych pracowników, jest subiektywną oceną indywidualnej postawy. Jako suma cech – poziomu świadomości, samooceny poziomu wiedzy i subiektywnej oceny gotowości do potencjalnych działań stwarza przesłankę do pomiaru postawy wobec CSR – kwantyfikacji skłonności do zachowania się w określony sposób, zgodny z ideą społecznej odpowiedzialności biznesu.

Zmienna e powinna być wyrażona w skali pozwalającej na zapewnienie odwzorowania stwierdzeń w tzw. continuum postaw, czyli porządek od pozytywnych do negatywnych aspektów. Aby respondent mógł dokładnie ocenić poszczególne elementy, pod każdym składnikiem powinien być umieszczony wzorzec reakcji badanego na każde ze stwierdzeń, wzorzec, który ma postać szacunkowej zrównoważonej skali porządkowej, najczęściej pięcio- lub siedmioelementowej. Aby liczby/punkty zaznaczone przez respondenta były wskaźnikiem jego postawy, szczególną uwagę należy zwrócić na właściwe rozmieszczenie punktów, np. 7 „maksymalna wartość” – 1 „minimalna wartość”¹⁶.

Wskaźnik postawy możemy ocenić, gdy określimy jego zakres. Przy siedmiopunktowej skali wartość minimum wynosi:

$$A_{\text{CSR min}} = \sum_{i=1}^n e_{i \text{ min}},$$

a wartość maksimum

$$A_{\text{CSR max}} = \sum_{i=1}^n e_{i \text{ max}}.$$

Znając wartość min i max dla zmiennej, możemy oszacować min i max dla wskaźnika, co pozwala na jego interpretację.

¹⁵ A. Falkowski, T. Tyszka, *Psychologia zachowań konsumenckich*, GWP, Gdańsk 2001, s. 82.

¹⁶ A. Sagan, wyd. cyt., s. 89-90.

3. Samoocena postaw pracowników z Podkarpacia wobec CSR

Wśród 178 respondentów tylko 43% zadeklarowało rozumienie pojęcia „społeczna odpowiedzialność biznesu”. Wśród osób, które rozumieją pojęcie CSR, 90% zgadza się ze stwierdzeniem, że biznes powinien podejmować, inicjować działania na rzecz dialogu społecznego i poszukiwania korzystnych rozwiązań dla siebie, ale uwzględniając potrzeby całego otoczenia, lokalnej społeczności, w której działa. Powinien ponosić koszty związane z rozwojem i zabezpieczeniem zasobów ludzkich, ochroną środowiska, dbać o rozwój zrównoważony w obszarze społecznym, ekonomicznym i ekologicznym.

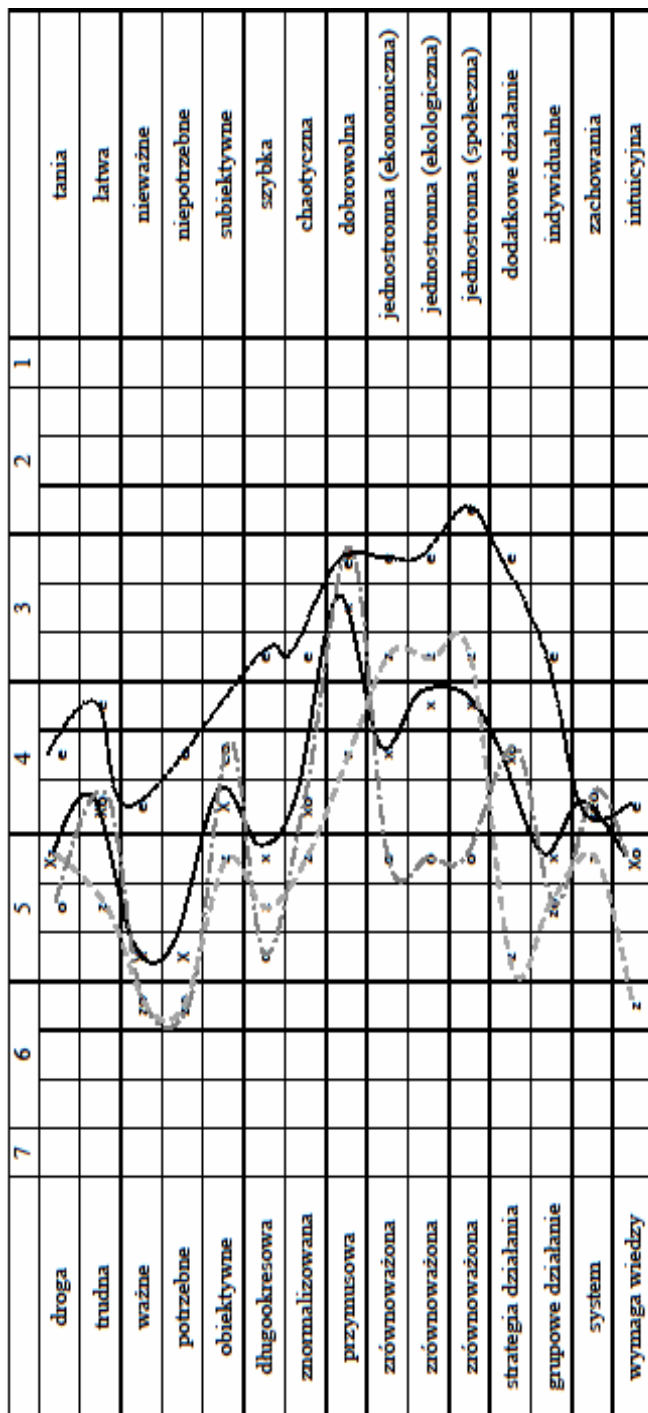
Postawa młodych pracowników wobec działań w kontekście idei CSR, które może podjąć, zależy również od postrzegania jej cech przez respondentów, emocji oraz skojarzeń związanych z tym pojęciem. W kwestionariuszu ankiety poproszono respondentów o wypełnienie tabeli polaryzacji według wskazówek; 1 to maksymalne nasilenie cechy po prawej stronie; 7 to maksymalne nasilenie cechy po lewej stronie, a 4 stanowiło punkt neutralny. Zebrane dane po oszacowaniu średnich wykorzystano do określenia profili charakteryzujących poszczególne grupy (tab. 1). Grupa osób z Wydziału Medycznego scharakteryzowała CSR jako ideę ważną i potrzebną, długookresową, opartą na strategii działania uwzględniającej grupowe działanie, która wymaga wiedzy. Studenci i słuchacze studiów podyplomowych kształcący się na kierunkach technicznych, podobnie jak poprzednicy, zwrócili uwagę, że to idea ważna, potrzebna i trzeba ją realizować w dłuższej perspektywie czasu. Zwrócili też uwagę na to, że realizacja tej idei jest dobrowolna. Zapytani, czy działania realizowane w duchu społecznej odpowiedzialności powinny być zrównoważone czy jednostronne, wskazali na aspekt równowagi w działaniu w przeciwieństwie do grupy z Wydziału Ekonomii, która największą rangę przyznała działaniom dla sfery społecznej. Profil grupy z ekonomii cechował się ponadto takimi określeniami, jak: dodatkowe działania, szybkie, bardziej indywidualne niż grupowe.

W celu kwantyfikacji postawy przyjęto trzy zmienne: poziom świadomości w tym zakresie, poziom wiedzy związanej z zagadnieniem CSR oraz gotowości w życiu zawodowym do podjęcia działań uwzględniających aspekt społeczny (np. dostosowanie godzin pracy do potrzeb pracownika), dbałość o środowisko, inicjatywy na rzecz potrzebujących itp.

W badaniu ankietowym poproszono respondentów o samoocenę tych trzech elementów i przypisanie im wartości liczbowej z przedziału od 1 (minimum) do 7 (maksimum). Określając wartości brzegowe dla danych zmiennych, tym samym określono przedział wartości każdej zmiennej.

Przy tak określonym przedziale zmiennych miernik postawy A_{CSR} może przybierać wartości od 3 do 21. Przy czym 3 to wartość najniższa, a 21 najwyższa. Aby przypisać wartości miernika cechy: wysoki, średni, niski, możemy w tym celu podzielić przyjętą skalę, wyznaczając wartość średnią 12, co wyznaczy średni poziom postawy np. w przedziale od 11 do 13, oraz przyjmując wartości powyżej 13 jako wysoki poziom postawy, a poniżej 11 jako niski. Szczegółowe wyniki przedstawia tabela 2.

Tabela 1. Profil polaryzacji pojęcia „społeczna odpowiedzialność biznesu”

- Profil całej populacji
- - - - - Profil grupy z Wydziału Medycznego (zdrowie)
- x — Profil grupy z Wydziału Ekonomii (ekonomia/administracja)
- - - - - o - - - - - Profil grupy z Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego (technika)

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Miernik postawy i jego zmienne

Zmienna (<i>e</i>)	Wydziały UR		
	ekonomia	technika	medyczny
Świadomość	3,70	3,04	2,77
Wiedza	3,35	4,29	2,25
Gotowość do działania	4,21	4,39	2,66
Miernik postawy (A_{CSR})	11,26	11,72	7,68

Źródło: opracowanie własne.

Z analizy danych wynika, iż najbardziej pozytywną postawę wobec społecznej odpowiedzialności biznesu deklarują respondenci z Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego zatrudnieni lub deklarujący zatrudnienie w branży technicznej. Oni to ocenili poziom swojej wiedzy oraz gotowość do działania najwyżej. Nieco niższą wartość miernika poziomu postawy uzyskała grupa respondentów z Wydziału Ekonomii. Uwzględniając powyżej przyjętą interpretację skali miernika postawy wobec CSR, uzyskane wartości można uznać za średnie. Bardzo krytycznie ocenili poszczególne zmienne studenci i słuchacze Wydziału Medycznego, uzyskując bardzo niski wskaźnik miernika postawy.

4. Podsumowanie

Początek XXI wieku charakteryzuje się działaniami skierowanymi ku środowisku. W ten nurt wpisuje się koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu zdefiniowana jako bieżące zaangażowanie się biznesu na rzecz etycznego postępowania oraz przyczyniania się do rozwoju ekonomicznego przy jednoczesnym demonstrowaniu szacunku dla ludzi, społeczności lokalnych, narodów i środowiska¹⁷. To zaangażowanie oznacza dobrowolne działania realizowane przez firmę na rzecz poprawy warunków w środowisku pracy, udoskonalenie procesów wpływających na środowisko lub zmniejszenie ich oddziaływania, działania etyczne zarówno wobec klientów, jak i pracowników. Realizacja tych działań zależy od tego, jaką postawę wobec społecznej odpowiedzialności biznesu przyjmują jej pracownicy od kierownictwa po najniższy szczebel. Pracownicy powinni mieć świadomość, co firma może zrobić na rzecz globalnego obywatelstwa, posiadać wiedzę na temat korzyści płynących z działań etycznych, prospołecznych, prośrodowiskowych oraz być gotowi do działania – realizować wyznaczone w firmie zadania, uwzględniając na co dzień zasady społecznej odpowiedzialności biznesu.

W artykule przedstawiono zagadnienie postawy wobec społecznej odpowiedzialności biznesu i wyniki badań przeprowadzonych wśród młodych ludzi studiu-

¹⁷ J. Gustafson, *Czym jest społeczna odpowiedzialność biznesu?*, [w:] *Biznes*, t. 1, *Zarządzanie firmą*, cz. 1, PWE, Warszawa 2007, s. 190.

jących (stacjonarnie, zaocznie, podyplomowo) na trzech wydziałach Uniwersytetu Rzeszowskiego. Powyższe rozważania można podsumować w następujący sposób:

- Postawa wobec społecznej odpowiedzialności biznesu jest wielkością złożoną, którą można skwantyfikować. Mierząc postawę, trzeba określić poziomy trzech zmiennych: świadomości, wiedzy i gotowości do działania. Miara postawy może być zidentyfikowana na poziomach: niskim, średnim i wysokim.
- Badania poziomu postawy młodych pracowników wykazały, że poziom tej postawy jest niski. Aż 57% respondentów zadeklarowało, że nie rozumie pojęcia „społeczna odpowiedzialność biznesu”.

Koncepcja społecznej odpowiedzialności jest ważnym elementem funkcjonowania dzisiejszej organizacji. Działanie w tym zakresie poparte wiedzą i przekonaniem, że robimy rzeczy ważne, potrzebne, które mają wpływ na stan naszego środowiska naturalnego, wskaźniki ekonomiczne w regionie czy zadowolenie współpracowników, klientów, są przejawem dojrzałości pracowników i miernikiem wkładu organizacji w zrównoważony rozwój regionu.

Literatura

- Analiza instytucjonalnych modeli promocji CSR w wybranych krajach* <http://www.csrinfo.org/pl/wiedza/publikacje/3050-instytucjonalna-promocja-csr-na-swiecie-najnowsza-analiza> (luty 2011).
- Czapiński J., *Dyferencjał semantyczny*, [w:] L. Wołoszynowa (red.), *Materiały do nauczania psychologii*, t. III, seria 3, PWN, Warszawa 1978.
- Dalhsrud A., *How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definitions*, „Corporate Social Responsibility and Environmental Management” January/February 2008, Vol. 15.
- Falkowski A., Tyszką T., *Psychologia zachowań konsumenckich*, GWP, Gdańsk 2001.
- Gustafson J., *Czym jest społeczna odpowiedzialność biznesu?*, [w:] *Biznes*, t. 1, *Zarządzanie firmą*, cz. 1, PWE, Warszawa 2007.
- International Organization for Standardization*, ISO 26000. Guidance on social responsibility, 1 ed., 2010.
- Lacy P., Cooper T., Hayward R., Neuberger L., *A New Era of Sustainability. CEO Reflection on Progress to Date, Challenges Ahead and the Impact of the Journey Toward a Sustainable Economy*, UN Global Compact-Accenture CEO Study, 2010.
- Łopacińska-Mazurek K., *Badania marketingowe*, Wydawnictwo AE, Wrocław 1996.
- Sagan A., *Badania marketingowe, podstawowe kierunki*, Wydawnictwo AE, Kraków 2004.
- Steurer R., *The Role of Governments in Corporate Social Responsibility: Characterising Public Policies on CSR in Europe*, „Policy Sciences” 2010, Vol. 43 (2009), No. 1.

Źródła internetowe

- <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3984376> (26.04.2011).
- <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3960882> (3.04.2011).
- <http://www.pozytek.gov.pl/Spoleczna,odpowiedzialnosc,biznesu,464.html> (10.04.2011).

YOUNG WORKERS' ATTITUDE TOWARDS CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

Summary: Responsibility can be perceived as an attitude of a man, which results in actions being undertaken in the name of responsibility. The concept of Corporate Social Responsibility becomes a key element of EU economic policy, and should be implemented not only in business. This will require, among other aspects, the promotion of the concept, educational initiatives designed to raise the level of knowledge and awareness as well as attempts to stimulate action. This article aims to identify employees' attitudes towards Corporate Social Responsibility and attempts to assess it in the context of readiness for action. The study was conducted in Podkarpackie among current and future employees of companies.

Keywords: Corporate Social Responsibility, attitudes towards CSR, index of attitudes.